

III RIIGIKOGU

6. istungjärk. Protokoll nr. 164 (17).

1928.

III Riigikogu koosolek 24. mail 1928
kell 11.

Kokku on tulnud 95 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, välisminister **H. Rebane**, rahaminister **A. Teetsov**, kohtuminister **T. Kalbus**, põllutöminister **O. Köster**, teedeminister **A. Kerem**, haridusminister **A. Mõttus**, töö- ja hooletandeminister **K. Soonberg**, siseminister **J. Hünerson**, sõjaminister **N. Reek**, kaubandus- ja tööstusminister **J. Holberg**.

Päevakord:

1. B. Eilman'i küsimine teedeministrile riigi sadamatchaste tööliste palkade tõstmise kohta.

2. B. Eilman'i küsimine teedeministrile kitsarööpalise raudtee nelja veduri tellimise andmise kohta välismaa vabrikutele.

3. Kuresaare kinnistusejaoskonnas 1917. a. ärahävitatud kinnistuseraamatute ja -registrite jalule seadmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Eesti-Lõunaslaavia vahelise kaubanduse- ja laevandusekonventsiooni ja selle lõpuprotokollki kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Eesti-Türgi vahelise kaubanduse- ja laevandusekonventsiooni ja selle allakirjutamise protokollki kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

6. Rahvusvahelise raudteedel kaubaveo ja rahvusvahelise raudteedel reisijate- ja pagasiveo konventsioonide kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

7. Üheksanda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud meremeeste kodumaale tagasisaatmise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

8. Petseri ja Narvataguste maade kinnisvarade kinnistamise seaduse täiendamise ja muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

9. Tallinna pedagoogiumi seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

10. Eesti-N. S. V. Liidu vahelise kauba- ja tööstusmärkide vastastikuse kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

11. Alalise rahvusvahelise kohtu sundusliku jurisdiktsiooni tunnustamise deklaratsiooni maksvuse pikendamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

12. Riigi 1928./29. aasta lisaeelarve nr. 1. arvel eelkrediitide määramise seadus — III lugemisel.

13. Paide — Järva-Jaani kitsarööpalise raudteele maade sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.

14. Maanteede seadus — III lugemisel.

15. Sisemiste veeteede korraldamise ja selleks krediidi määramise seadus — II lugemisel.

16. Maaseadusega võõrandatud maid kooravate hüpoteekaarvõlgade korraldamise seadus — II lugemisel.

17. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

18. Kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus karistuse määruste muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

19. Endise „Tallinna heategeva seltsi“ varanduste korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

20. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse täiendamis- ja muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

21. Seadus tinavalge tarvitamise kohta maalritöodes — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**, pärast esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 11.15 min.

1. Päevakorra Juhataja M. Martna: Avan Riigikogu koosoleku. Lükatakse tagasi rkl. Fuks'i (as) ettepanek, võtta 20. päevakorrapunkt — Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse täiendamise seadus — maakomisjoni ettepanek — 12. punktiks (+33,—36, erap. 2).

2. B. Eilman'i B. Eilman (stp)
küsimine tee- (loeb):
deministrile Palun teedeministrilt lähemal Riigikogu koosole-

**tehaste tööliste
palkade tõst-
mise kohta.** kul vastust järgmistele kü-
simistele:

1. Miks on jäetud riigi sadamatehastes palgakõrgenduse alt välja hulk töölisi ja pole kõrgendatud tükitöö hindu?

2. Kas, millal ja millisel määral kavatakse teostada sadamatehaste tööliste palkade kõrgendust ja tükitööhindade tõstmist?

J u h a t a j a M. M a r t n a: Kuna teedeminister soovib mõlema küsimise peale korraga vastata, annan rkl. Eilman'ile sõna teise küsimise kohta.

**3. B. Eilman'i
küsimine tee-
deministrile
kitsarööpalise
raudtee nelja
veduri tellimise
andmise koh-
ta välismaa
vabrikutele.**

B. Eilman (stp)
(loeb):

Palun teedeministrilt lähemal Riigikogu koosolekul vastust järgmistele küsimistele:

1. Kas vastab tõele, et kitsarööpalise raudtee nelja veduri tellimine antakse välismaa vabrikutele ja et samal ajal on riigi sadamatehastes tööpuuduse pärast üles öeldud hulga töölistele?

2. Miks ei antud eelnimetatud vedurite tellimist riigi sadamatehastele?

3. Mida kavatakse teedeminister ette võtta, et riigi sadamatehastes lahtilaskmisi ära hoida?

**4. Teedeminis-
ter A. Kerem'i
vastamine B.
Eilman'i küsi-
mistele:**

1) riigi sadamatehaste tööliste palkade tõstmise kohta;
2) kitsarööpalise raudtee nelja veduri tellimise andmise kohta välismaa vabrikutele.

Teedeminister A. Kerem: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitatud küsimiste kohta on mul järgmist vastata. Nimelt 1. p. kohta — kas vastab tõele, et kitsarööpalise raudtee nelja veduri tellimine antakse välismaa vabrikutele ja et samal ajal on riigi sadamatehastes tööpuuduse pärast üles öeldud hulga töölistele? — Siis on lugu nii, et vedurite tellimine ei ole veel lõplikult otsustatud. Küsimus on pakkumiste ajajärgus, kus

firmad konkureerivad, ja missugused on lõpptulemused, selle üle on praegu vara eeldusi teha.

Mis puutub sadamatehaste tööpuudusesse, siis on lugu seal nii, et on maksimum jamiinum tööajajärgud, ja eriti üks kuu tagasi, kui tööhooaeg täies jõus oli, siis heideti teedeministrile ette, et ta laseb sündida seal halva nähtuse, et tehakse ületunde. Teedeminister komisjonis seletas, et niisugusel tööajal on ületunnid möödapääsematud, kui ei

taheta sel ajal hulka töölisi juurde võtta, et neid mõne nädala pärast jälle lahti lasta. Nüüd hakkab töö mõõn peale, ja osa töölisi, kes maksimum tööajaks on palgatud, tuleb loomulikult vabastada, et sadamatehased saaksid üle neist ajajärgudest, kus neil tööd vähemal määral on. Kuna see mõõn kokku langeb suvise hooajaga, kus meil harilikult tööpuudust ei ole, siis erilisi raskusi ei võiks töötamise juures tekkida.

Teine punkt küsimises on — miks ei antud eelnimetatud vedurite tellimist riigi sadamatehastele? Nagu ma varem tähendasin, ei ole see, kellele tellimine antakse, lõplikult otsustatud, kuid võib ette öelda, et sadamatehastel just suuri eeldusi vedurite tegemiseks ei ole. Sadamatehased on laeva remonttöökoda, ja seda raudtee vedurite ehitamise vabrikus välja arendada ei ole otstarbekohane, kui eriti veel arvesse võtta seda, et meil Tallinnas suuremaid tehaseid on, kellel enam on eeldusi vedureid valmistama hakata.

Kolmas punkt — mida kavatakse teedeminister ette võtta, et riigi sadamatehastes lahtilaskmisi ära hoida? — Sadamatehased kavatsevad kõik teha, et igasugu puhvritöid leida, aga niisugused puhvritööde otsimised on leidnud Riigikogus sageli arvustamist, et riigi tehased katsuvad tööd eratehastelt ära võtta ja asjata konkureerivad, nii et nende puhvritööde otsimisel on teatud piirid olemas. Meil on omal teatud kvantum tööd, ja kui riik katsuks sellest töö üldisest kvantumist võimalikult palju koondata oma ettevõttesse, siis koonduvad ka töölised rohkem sinna, kui aga töö jäetakse eratehastele, siis on seal töölisi rohkem ja riigitehastes tuleb neid vähendada.

Mis puutub teise küsimusse — miks on jäetud riigi sadamatehastes palgakõrgenduse alt välja hulk töölisi ja pole kõrgendatud tükitöö hindu, siis on lugu sarnane, et lubatud krediidid võimaldasid vähemal määral reguleerida ja revideerida vanemate oskustööliste palku, ilma et oleks järgnenud tükitöö tasu tõstmine, selleks ei ole eelarve-krediidid ulatunud.

Võimaluse piirides on sadamatehased tööliste nõudmistele vastu tulnud, eriti just ka seal, kus töölised ise seda olid rõhutanud.

Teine küsimine — kas, millal ja millisel määral kavatakse teostada sadamatehaste tööliste palkade kõrgendust ja tükitöö hindade tõstmist, siis on see küsimine ühenduses lubatud krediitidega ning võib selle läbi viia ainult eelarve korras. Peale selle peab sadamatehas konkureerima eratööstustega ning arvestama ja kokkukõlas töötama üldiste töötingimustega.

5. Kuresaare kinnistusejaoskonnas 1917. a. hävitatud kinnistuseraamatute ja registre rite jalule seadmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega
6. Eesti-Lõuna-slaavia vahelise kaubanduse- ja laevanduse-konventsiooni ja selle lõpu-protokolli kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
7. Eesti-Türgi vahelise kaubanduse- ja laevanduse-konventsiooni ja selle allakirjutamise protokoll kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
8. Rahvusvahelise raudteedel kaubaveo ja rahvusvahelise raudteedel reisijate- ja pagasiveo konventsioonide kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
9. Üheksanda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud meremeeste kodumaale tagasisaatmise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
10. Petseri ja Narvataguste maade kinnis- Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.
- varade kinnistamise seaduse täiendamise ja muutmise seadus — redaktsioon.
11. Tallinna pedagoogiumi seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
12. Eesti-N. S. V. Liidu vahelise kauba- ja tööstusmärkide vastastikuse kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tammann**: Üldkomisjon on käesoleva eelnõu vastu võtnud muutmata Vabariigi Valitsuse ettepanekus. Üldkomisjon ühineb valitsuse ettepaneku seletuskirjas toodud motiividega ja esitab käesoleva eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks. Neil põhjustel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.
- Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.
13. Alalise rahvusvahelise kohtu sundusliku jurisdiktsiooni tunnustamise deklaratsiooni maksvuse pikendamise seadus — I lugemisel. Väliskomisjoni aruandja **A. Rei**: 1922. aastal kinnitas Riigikogu deklaratsiooni alalise rahvusvahelise kohtu jurisdiktsiooni sunduslikuks tunnustamise kohta viie aasta peale. Nüüd on viis aastat möödunud, ning päevakorrale on tõusnud selle jurisdiktsiooni maksvuse pikendamise küsimus. Samadel põhjustel, mispärast Eesti riik omal ajal tarvilikuks pidas enda kohta maksvaks tunnustada rahvusvahelise kohtu sundusliku jurisdiktsiooni, on tarvis seda jurisdiktsiooni pikendada. Eesti kui väikeriik on eriti huvitatud sellest, et kõik rahvusvahelised tüliküsimused leiaksid lahendust kohtuteel, aga mitte jõu, see on sõja abil. Suur hulk teisi riike, kes alguses ühinesid rahvusvahelise kohtu sundusliku jurisdiktsiooniga viieks aastaks, on selle jurisdiktsiooni maksvust pikendanud, nagu seletuskirjas näidatud, järgmiseks 10-neks aastaks. Vabariigi Valitsus omalt poolt pidas ka tarvilikuks selle

jurisdiktsiooni maksvust Eesti vabariigi suhtes pikendada kümne aasta võrra.

Väliskomisjon vaatas selle eelnõu läbi ja ühines Vabariigi Valitsuse seletuskirjas ette- toodud motiividega.

Väliskomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

14. Riigi
1928./29. aasta
lisaeclarve
nr. 1. arvel
eelkrediitide
määramise sea-
dus — III luge-
misel.
(Tekst III Rk.
6. istungj. pr.
pr. lisades, vaa-
ta sisukord.)

Eelarve-komisjoni
aruandja **J. Sikkar**.
Seaduseelnõu võe-
takse nähtava enamu-
sega muutmata vastu
paragrahvide viisi ja
lõpuhääletamisel re-
daktsiooni komisjoni
andmata.

**15. Paide—Jär-
va—Jaani kitsa-
rööpalise raud-
teele maade
sundvõõranda-
mise seadus —
III lugemisel.**
(Vaata tekst pr.
nr. 163 (16),
veerg 470.)

Üldkomisjoni aru-
andja **V. Hasselblatt**.
Seaduseelnõu võe-
takse nähtava enamu-
sega muutmata vastu
paragrahvide viisi ja
lõpuhääletamisel.
(Koosolekut hakkab ju-
hatama esimees **K. Ein-
bund**.)

**16. Maanteede
seadus — III
lugemisel.**
(Vaata tekst
pr. nr. 155(8),
veerg 182—198;
pr. nr. 156(9),
veerg 202—242;
pr. nr. 157(10),
veerg 252—280;
pr. nr. 159(12),
veerg 327—338;
pr. nr. 160(13),
veerg 355—360,
360—378;
pr. nr. 161(14),
veerg 388—420
ja pr. nr. 162
(15), veerg
427—429.)

Omaavalitsuse ko-
misjoni aruandja **J.
Sikkar**.
(Pealkiri.)
M. Martna (stp):
Maanteede seaduse vastu-
võtmine on ainult veel
mõne tunni küsimus. Et
see seadus riigile suuri,
uusi väljaminekuid tähen-
dab, see on kõigil selge.
Rahaminister on ühel kit-
samal koosolekul öelnud,
et riigi eelarve nüüdsest
peale iga aasta miljardite
võrra suuremaks kasvab
ja kolmekümnendates aas-
tates kohutavale kõrgusele
jõuab, see on kui maan-
teede seaduse kõrval ka
teised teoksilolevad seadu-

sed, mis suuri rahasummasid nõuavad, vastu võetakse. Meie kahetseme, et rahaminister oma arvamisi avalikult ei väljenda.

Ka meie oleme teedeparandamise naturaalkohustuse kaotamise poolt, sellest hoolimata, et see kohustus nüüd, kus ka endised mõisa-
maad selle alla kuuluvad, ja kuna põllumehed, kes varemalt selle kohustuse all väga rängalt kannatasid, oma maavõlad revolutsiooni tõttu naeruväärt kergelt enestelt raputada võisid, palju kergemana tunduma peaks. (J. Soots, põl: Aga see revolutsioon tegi ka raha naeruväärt odavaks!) Kahtlemata võib aga teede parandamine raha peale üle viies veel kergemaks saada, eriti seda meeles pidades, et edenenud tehnika abil see töö tänapäeval hoopis teisiti tehtavaks on arenenud. Kuna heade teede küsimus rahvamajanduslik küsi-
mus on, ei või meie teisiti, kui selle poolt olla.

See — meie pooltolemine — on ka tunnustuseks, et ja kuidas opositsioon valitsemisest huvitatud on ja sellest osa võtab. Seda küsi-
must puudutati siit kõnetoolilt eile ja nimelt selles mõttes, nagu ei tahaks sotsialistlik rühm seda tunnustada. Seda tunnustamast ja sellast politikat ajamast pole minu rühm kunagi loobunud. Just see, et me oma kohuseid ja vastutusetunnet salata ei või, sunnib meid selle uuenduse läbiviimise poolt olema; ühtlasi seab see meid aga ka teise, väga raske küsimuse ette: kuidas seda nõnda teostada, et rahva kehvemad kihid, eriti palgatöölise ja -teenijate klass selle läbi kasvava maksukoorma all lõp-
likult kokku ei variseks.

Maanteede seaduse §21. teises lõikes loeme:

„Kuni naturaalkohustuse lõplikult kaotami-
seni § 16. ettenähtud teedel suurendatakse riigi
toetust iga aasta sel määral, kui riigikassa seisukord ja sellekohastest maksudest sissetulevad summad seda võimaldavad.“

Kui riigikassa seisukord seda peab võimal-
dama, siis peavad riigikassa sissetulekud suure-
nema. Missugustest allikatest riigikassa seks
otstarbeks erisissetulekuid saada võiks, seda ei
näita see seadus meile. Sellesamas lõikes
leidub küll mõiste — „sellekohastest maksu-
dest“ — ning see lubab küll oletada, et erimakse
on mõeldud ja mõnda maksustamisobjekti
on seaduses ka nimetatud, aga seda on liiaks
vähe kindlustuse saamiseks, et teedeparanda-
mise kulusid huupi maksumaksjate õlgadele
ei panda.

Seaduse § 30. laseb mõista, et põllumajan-
duslikult kasutatav maa maksuvabaks jätta
tahetakse, kuna II lugemisel tagasilükatud
§ 31. seda suuna ilmutab, kust teedeparanda-
mise kuludeks vajalikke summasid ammutada
mõeldakse. See on aga meile täiesti vastuvõt-
matu põhimõte.

Meie oleme sageli rõhutanud, et meie maksusüsteem ajast ning arust on ja et see põhjalikku uuendamist selles suunas vajab, mis isegi niisuguste vanameelsete teadlaste poolt tunnustatakse nagu prof. Adolf Vagner on, nimelt, et maksukoorem majanduslikult tugevamate õlgadele juhtida tuleb. Meil valitseb aga kaudsete maksude süsteem par excellence, mis just kõige vaesemad kõige rängemasse seisukorda asetab, see on — kaudsete maksude süsteem ei võimalda tarvilikku kergitust neile, kelle sissetulek ainult vaevaliseks eluhoiuks ulatub ja mis sellepärast täiesti maksuvaba peaks olema.

Sellepärast kahetseme meie, et Vabariigi Valitsus eri maksuseadust Riigikogule ei esitanud, mis näidanud ja kindlustanud oleks, et maanteede seadus vaesematele rahvakihtidele uueks, rängaks maksudesuurendamise põhjuseks ei saaks, vaid et selleks tarvilikud summad jõukamate kihtide poolt sisse nõutaks. Nüüd aga seda nii vajalikku kindlustust ei ole.

Sellepärast teatan mina Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel, et sellane maksukoorma juhtimine vaesemate rahvakihtide õlgadele lubamatu ja suur ülekohus oleks ja et meie selle vastu kõigi abinõudega võidelda tahame. Raugemata järjekindlusega nõuame maksusüsteemi muutmist, see on — maksukoorma rängema osa juhtimist jõukamate õlgadele ja vaesematele kihtidele maksukoorma kergitamist; maanteede seaduse teostamiseks aga tarvilikkude summade nõutamist eri maksuseaduse alusel jõukamatelt rahvakihtidelt, kelle hulka eriti ka need ringkonnad kuuluvad, kes selle seaduse läbi teedetegemise naturaalkohustuse alt vabanevad.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkirivastu võetud.

§§ 1 ja 2 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 3.)

Aruandja J. Sikkar: Panen ette redaktsioonilise paranduse, nimelt esimeses reas võtta sõna „klassiteed“ asemele „teed“, tähendab välja jätta „klassi“.

J. Soots (põl): Mina vaidlen sellele aruandja poolt tehtud parandusele vastu. Öeldakse, et see on redaktsiooniline parandus. Aga seda see ei ole. Ei ole sellepärast, et peale nende klassiteede on meil veel teed, mis seni klassiteede hulgas on olnud, aga tulevikus võib olla klassiteede hulka ei võeta. § 6. räägitakse neist teist. Ja kui siin see sõna „klassi“

maha kustutada, siis tulevad ka need teed selle paragrahvi alla viia. Aga see ei oleks otstarbekohane, sest väljaspool klassiteid võivad ka avalikud erateed olla, ja neid ei ole tarvis viia selle paragrahvi alla.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on aruandja ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 ühesparandusega vastu võetud.

§§ 4 ja 5 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 6.)

J. Soots (põl): See ongi see paragrahv, mis käsitab neid teid, mis jäävad väljaspoole klassi, kuid mis siiski avalikud teed on ja mis sellepärast kõigile läbisõitmiseks avatud peavad olema. Oma iseloomult on need müüdi vähekäidavad ja neid tarvitatakse ainult üksikute inimeste poolt oma heinamaadele j.n.e. sõitmiseks. Aga siiski siin seaduses ei ole ette nähtud, kuidas neid teid korras peetakse, ja sellepärast kordan ettepanekut, mille tegin II lugemisel, täiendada paragrahvi lõppu järgmiselt: „ja peetakse korras kasutajate poolt vabatahtlikult tarviduse järgi“.

Aruandja J. Sikkar (lõpusõna): Komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda ei saa. See ettepanek oli komisjonis arutamisel ja lükati seal tagasi. Sellepärast, et kui võtame vastu härra Sootsi ettepaneku, siis üldse kaoks võimalus nende teede korrashoidmiseks, sest kui on öeldud, et teed vabatahtlikult korras hoitakse, siis ei saa kedagi sundida seda tegema. Ja siis ei saaks ka teedekapital seda teha. Aga mõnel teel võib olla suurem sild, aga maavalitsus ei saa siis ka selle korrastamiseks midagi ära teha, kui seaduses on öeldud, et tee vabatahtlikult korras peetakse. See lause takistab teedekapitali abil korrashoidmist. (J. Soots, põl: Eitohigi teedekapitali sinna panna, see on klassiteede jaoks.)

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Sootsi ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6 vastu võetud.

(§ 7.)

J. Soots (põl): Ma kordan oma ettepanekut, mille tegin II lugemisel teede laiuse kitsendamise suhtes. Kahjuks leidis minu ettepanek II lugemisel ainult esimese klassi teede suhtes vastuvõttu ja poolehoidu, kuna teiste klassiteede juures see poolehoidu ei leidnud. Sellepärast olen sunnitud seda kordama. Ma juhin tähelepanu veel kord sellele, et neile normidele, mis käesolevas paragrahvis ette nähtud, tuleb veel 1 meeter juurde panna. Nimelt on ette nähtud, et seal, kus teel kraavi ei ole, teedalune maa peab kummagilt poolt $\frac{1}{2}$ meetri võrra laiem olema, s. o. üldse 1 meeter. Teiseks ei ole selle paragrahvi normid mitte keskmised normid, vaid minimaal, mis muidugi seal tarvitusele võetakse, kus see hädapärast tarvilik. Maksimaal laiuse määra aga ei olegi ette nähtud.

M. Juhkam (töer): Härrad Riigikogu liikmed! On ilmne, et rkl. Soots ei tee ettepanekuid ainult teede kitsendamiseks, vaid terve maanteede seaduse kitsendamiseks ja kitsaks surumiseks. Mitte ainult, et mina vastu vaidlen rkl. Soots'i praegutehtud parandustele, vaid ma teen ettepaneku, II lugemisel vähese hääleteenamusega läbiläinud paranduse — 7-meetrilise laiuse I klassi teedel tagasi viia 8 meetri peale. Oma ettepaneku põhjendamiseks oleks mul järgmist öelda. On tõenäoline, et I klassi teedeks arvatakse pärast käesoleva seaduse vastuvõtmist ainult kõige suurema liikumisega teed. Seda on teedeminister mitmel korral kinnitanud. Kui kujutame ette suure liikumisega teid linnade ja alevite juures, siis on käega katsutav, et 7 meetrit on kitsas, sest tuleb meeles pidada, et juba Vene seaduste järgi mõõdeti kõik uulitsad ja suure liikumisega teed 10 sülla laiuseks. 8 meetrit on niikuinii kitsas, kuid 7 on täitsa vastuvõtmata. Meie ei tohi unustada, et maanteede seadus ei ole 5 aastaks, vaid aastakümneteks. Kui teed liiga kitsaks tehakse, sellel on oma järelused: ehitatakse hooned liiga teede äärde ja pärast läheb maade võõrandamine teede laiendamiseks lõpmata kalliks. Pea kunagi ei ole uulitsad ja teed rajatud liiga laiaks, vaid sagedasti liiga kitsaks. Õieti on teede laius eriteadlaste asi. Omavalitsuse komisjonis olid selle kohta pikad kaalumised, ja peaaegu ühel arvamisel leidsid kõik, et I kl. tee minimaal laius võib olla 8 meetrit.

Aruandja J. Sikkar (lõpusõna): Omavalitsuse komisjoni nimel ei saa härra Soots'i ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Soots'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Rkl. Juhkami ettepaneku poolt on 45 häält, vastu 21, seega on ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 7 ühesparandusega vastu võetud.

§§ 8—12 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 13.)

J. Soots (põl): Teisel lugemisel võttis Riigikogu sellesse paragrahvi lause, et see maa ainult siis võetakse maavalitsuse valdamisele, kui see oli võõrandatud. Sellest on loogiline järeldus, et kui võõrandamise fakti iseenesest ei olnud, siis seda ei võeta maavalitsuse valdamisele, vaid läheb sellele, kelle maast teedalune maa oli eraldatud, tasuta tagasi. Aga see on ainult loogiline järeldus, kategooriliselt ei ole seda öeldud. Et siin segadusi ei sünniks, kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut, esimese lõike lõpp täiendada lausega: „Samuti antakse tasuta tagasi teedalune maa, mis ei olnud võõrandatud ja mida kasutati teeservituudi alusel või milgil muul alusel tee maalana.“ (A. Anderkopp, töer: Kuidas saab seda tagasi anda, mis võõrandatud ei ole.) Riik kasutab seda maad, aga see ei ole riigimaa. Kui kasutamine lõppes, miks seda ei saa siis tagasi anda sellele, kelle krundi küljes see on.

Aruandja J. Sikkar (lõpusõna): Komisjoni nimel ei saa rkl. Soots'i ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Soots'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 13 vastu võetud.

§§ 14 ja 15 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 16.)

Teedeminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Kuna praegune redaktsioon küllaldaselt selge ei ole, siis teen Vabariigi Valitsuse nimel ettepaneku, see paragrahv järgmiselt vastu võtta:

„Uute klassiteede ehitamine ühes tarvilikude sildade ja teiste päraldustega, kui ka nende sihi ja laiuse muutmise sünnib maavalitsuse teedekapitali kulul.

Samuti sünnib maavalitsuse teedekapitali kulul: kivi-, betoon-, asfalt- ja teiste kunstteede korrashoid ja parandamine ühes kõigi nendel olevate sildade ja teiste pärdustega, kõigil I ja II klassi teedel olevate sildade ümberehitamine ja korrashoid ja samade teede kapitaalparandus ja ümberehitamine, kui ka sildade ehitamine III klassi teedel avausega 3 mtr. ja üle selle ja vähemate sildade jaoks ehitusematerjali muretsemine.

Klassiteede hulka ülesvõetud kruusateede korrashoid ja parandamine võetakse maavalitsuse teedekapitali arvele järk-järgult vastavalt käesoleva seaduse § 21. korras lubatud krediitidele ja maavalitsuse teedekapitalis selleks otstarbeks määratud muudele summadele, mille juures I klassi kruusateede ülevõtmine sünnib hiljemalt nelja aasta jooksul selle seaduse jõusseastumisest arvates.“

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Juba II lugemisel seletasin ma põllumeeste kogude Riigikogu rühma nimel, et meie arusaamise järgi sellel paragrahvil seaduse kohta on oluline tähtsus. Seda võiks võrrelda § 21-ga, kus krediitid määratakse, aga ainult võrrelda, asendada need üksteist ei saa. Sellele vaatamata, et ma II lugemisel esitasin paranduse, et paragrahv niisuguse kuju omaks, et see põllumeestele vastuvõetav oleks, ei saavutanud meie soovitatavat tagajärge. Millegi pärast seda parandust ei toetanud kõik koaleerivad rühmad, vaid nad andsid paragrahvile niisuguse kuju, et see meile, põllumeestele, vastuvõetav ei ole, sest et see tähtsam osa, I klassi teed, välja jäi, selle eest peavad põllumehed peale opositsiooni tänama ka koaleerivaid rühmi, eriti aga valitsust. (Vahelhüüe: Õigus!) Tuletan meelde, kuidas tekkis õieti see paragrahv. Maanteede seaduses, kui see omavalitsuse komisjoni tuli, oli ette nähtud, et 4 aasta jooksul võetakse I klassi teed riigi kätte. Sellel ettepanekul oli praeguse teedeministri Kerem'i allkiri. Kui see seadus II lugemisele tuli... (Vahelhüüe keskelt: Missuguse valitsuse ajal see oli?) See oli enne praegust valitsust, selle valitsuse ajal, kus teedeministriks oli härra Kerem. (J. Vain, stp: Siis olite alles koalitsioonis.) Kui see seadus tuli II lugemisele, siis tehti mitmesuguseid parandusi selle paragrahvi juurde. Teedeminister vaidles nende paranduste vastu, aga ta leppis selle parandusega, et I klassi teed võetakse riigi teha 4 aasta jooksul sel viisil, et igal aastal kaob $\frac{1}{4}$ kohustusest. Ta vaidles küll vastu, et ei saa üle võtta $\frac{1}{4}$ teid, sest ei või teid iga aasta jagada. Kuid kui öeldi, et ei tule iga aasta jagada, vaid tuleb teha $\frac{1}{4}$

tööd, missugust soovitakse, siis leppis ta sellega. Küll aga ei leppinud ta sellega, et komisjon II lugemisel ka II klassi teede kohta termini sisse võttis, nimelt et II kl. teedel naturaalkohustus kaoks viie aasta jooksul.

Kui astus ametisse praegune valitsus, siis ta deklareeris, et võtab I ja II klassi teed riigi kanda, kolmanda klassi teedest praeguse valitsuse deklaratsioonis aga juttu ei olnud. Tähendab, nende kohta on tal käed täiesti vabad, kas neid riigi kanda võtta või mitte. II klassi teede riigi kanda ülevõtmise kohta oli praegune valitsus lubaduse andnud, et need tulevad üle võtta, kuid termini kohta, tema ka lubadust ei andnud, järelikult vaidlused võisid tekkida ainult ülevõtmise aja kohta, mitte aga põhimõtte kohta. I klassi teede ülevõtmise kohta nelja aasta jooksul teedeminister kunagi ei vaielnud, valitsus ka vastupidist ei deklareerinud, järelikult tal ei olnud õigust sellest loobuda. Kui paragrahv tuli komisjonis III lugemisele, siis kahjuks härra teedeminister ei kaitsenud endist valitsuse seisukohta, et I klassi teed tulevad üle võtta nelja aasta jooksul. (Riigivanem J. Tõnisson: Kindlustatud oli juba ülevõtmine summade määramisel. — Chr. Kaarna, töer: Parem on uskuda summadesse kui aastatesse.) Öndasid on need, kes usuvad summadesse, aga neid summaseid võib kasutada väga mitmel viisil. Teie võite hakata tegema ümber kõiki teid kiviteedeks, ja siis muidugi on päris kindel, et selle aja jooksul nende summadega I klassi teid ei suudeta üle võtta. Sellepärast ei olnud praegusel valitsusel mingit õigust loobuda sellest nelja-aastasest tähtajast I klassi teede suhtes. Kahjuks tegi valitsus seda siiski. Sellepärast siis see paragrahv, pärast seda, kui sellest komisjonis III lugemisel praeguse valitsuse eestvedamisel ja teedeministri rühma esindaja härra Liigand'i kaastööl kustutati I klassi teede naturaalkohustuse kaotamise tähtaeg, muutus meile vastuvõetavaks. Kui ma Riigikogus II lugemisel esitasin paranduse, et seadusesse üles võetaks termin I ja II klassi teede kohta, siis tegin ma ka ettepaneku, need lahus hääletada. Tegin sellepärast, et mul ei võinud mõttesse tulla, et keegi koaleerivatest rühmadest võib hääletada I klassi teede ülevõtmise vastu nelja aasta jooksul. Võisin küll kahelda, et kas II klassi teid tahetakse viie aasta jooksul üle võtta. Valitsusel oli õigus ja võimalus öelda, mis ta II klassi teede termini kohta arvab. Kahjuks valitsus ei tunnustanud seda põhimõtet, et II klassi teedel ka termin peab olema. Valitsust toetasid koaleerivad rühmad, eriti teedeministri, see on rahvaerakonna rühm hääletas maha

I klassi teede ülevõtmise nelja aasta jooksul. See on rahvaerakonna teene, et termin läbi kukkus, sest tema leidis millegipärast parema olema viis aastat kui neli aastat. (K. A s t, stp: K ü l l o n a g a t ä h t s a d a s j a d k o a l i t s i o o n i l ö i e n d a d a.)

Kuna aga koaleerivad rühmad ise sellele paragrahvile nüüd niisuguse kaju on andnud, et sellest mingisugust kasu ei ole, ega seda kuidagi kasutada ei saa, siis loobume meie, põllumeeste rühm, selle redaktsiooni toetamisest, mis praegu sellel olemas, ja esitame selle redaktsiooni, mis läinud korral § 16¹ all meie poolt esitatud, nüüd aga § 16.

Kui valitsus läinud korral esitas sellesama redaktsiooni, mis praegu on, ja ühes sellega ka usalduseküsümuse üles tõstis, siis arvan, et kui meie ettepanek oleks läbi läinud, siis ei oleks valitsusel ka mingisugust põhjust olnud oma usalduseküsümust üles tõsta, sest meie redaktsioonis on I kl. teede ülevõtmine 4 aasta jooksul ette nähtud, mis samuti on valitsuse redaktsioonis. (J. V a i n, stp: K u i d a s T e i e k a l d a r o h u n ü ü d ä r a j ä t s i t e ?) Täheandab valitsus on tagasi tulnud oma endisele seisukohale, millest ta vahepeal oli loobunud. Ja meie ettepanekus ei leia teie ainult valitsuse ettepaneku, 4 aastat, vaid — ka midagi muud. (O. G u s t a v s o n, stp: K a u b a p e a l e k a!) Sellepärast esitan mina oma rühma nimel ettepaneku, mille ma II lugemisel esitasin § 16¹ all, lootes, et koaleerivad rühmad, kui nad tõsiselt tahavad maanteede seaduse vastu võtta sel kujul, missugune tõesti rahva laiemal kihi huve lahendab, hääletavad selle ettepaneku poolt. Nagu ma juba ütlesin, ei või sellejuures valitsuse usalduseküsümus üles tõusta, vaid ainult siis võib valitsuse usalduseküsümus üles tõusta, kui see ettepanek, mis on suurema koaleeriva rühma oma, tagasi lükatakse. (N a e r.)

T e e d e m i n i s t e r A. K e r e m: Eksiarvamiste ärahoidmiseks veel paar sõna.

Rkl. Soots tõi ette, nagu oleks eelmise valitsuse päevil esitatud seaduseelnõu olnud oma sisu poolest palju kaugemale ulatavam, kui praeguse valitsuse poolt esitatud. See on täiesti ekslik. (J. S o o t s, põl: S e e v i i m a n e e t t e p a n e k o n p a t u k a h e t s u s.) Ei, viimane praeguse valitsuse ettepanek kui ka komisjoni ettepanek on palju kaugemale ulatavam, kui eelmise valitsuse ettepanek. Sest eelmise valitsuse ettepanekus oli ette nähtud ja otsustatud ainult I klassi teede ülevõtmine, kuna II ja III klassi teedel pidi naturaalkohustus põhimõttelikult alles jääma. Kuid nii komisjoni kui ka praeguse valitsuse ettepanekuga on põhimõttelikult otsustatud, et

nii II kui ka III klassi teede naturaalkohustus kaob, ja see läheb põllumeeste kogude ettepanekust lahku ainult selle poolest, et II klassi teede kohta ei ole täpselt öeldud aeg, millal II klassi teed üle võetakse. Valitsus tahtis selle küsimuse lahtiseks jätta selle eeldusega, et seda arendatakse meie majandusliku jõukuse kohaselt. (V a h e l h ü ü e k e s k e l t: O n t e e d e h u v i d e s k a!)

A r u a n d j a J. S i k k a r: Ma teen komisjoni nimel ettepaneku selleks puhuks, kui ei peaks läbi minema teedeministri ettepanek ja samuti ka rkl. Soots'i ettepanek. Ma mõtlen nimelt rkl. Soots'i ettepaneku esimest osa kuni teise klassi teedeni. Kui see ei peaks läbi minema, siis teen komisjoni nimel ettepaneku, võtta vastu omavalitsuse komisjoni ettepanek. (L. J o h a n s o n, stp: A r u a n d j a p e a b k o m i s j o n i s e i s u k o h t a k a i t s e m a i g a l t i n g i m u s e l.) Muidu jääks seadus üldse segaseks.

R. P e n n o (a s): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Maanteede seaduse § 16. on oluline tähtsus üldiselt naturaalkohustuse kaotamise suhtes. Praegune maanteede seadus on oma põhimõttelt rajatud kindlasti sellele alusele, et naturaalkohustus, mis senimaksvate seaduste alusel veel kestab, peab kaduma.

Teisel lugemisel on Vabariigi Valitsus teatanud, et ta kindlasti vastu astub seisukohale, kui teise klassi teede suhtes naturaalkohustuse kaotamise tähtpäevad sisse viiakse. Nende ainelistel võimalustel pärast, mis valitsusel tema arvates ei ole, see tähendab, meie riigi majanduslikkude võimaluste kohaselt valitsus ei saa end siduda tähtaegadega teise klassi teede suhtes. (K. A s t, stp: R a s k e o l i a r u s a a d a.) Kui praegu õieti küsimus sellele pinnale asetada, kas maanteede seadus sel kujul, nagu selle esitab § 16. näol valitsus, vastu võetakse või tagasi lükatakse, siis on mul au meie rühma nimel seletada, et meie käesoleval juhul valitsuse ettepanekut toetama saame. Toetama saame sel põhimõttel... (J. V o i m a n, stp: A g a k o m i s j o n i e t t e p a n e k, k u i d a s s e l l e g a l u g u o n ?) Lugu on sarnane, et kui meil kindlus oleks, et neid summasid, mis teise klassi teede tähtajaliseks ülevõtmiseks vajalikud, valitsusel parema tahtmise juures võimalik oleks leida, ja kindlus oleks, et Riigikogu ka oma enamusega sellele seisukohale võiks asuda ja asuks, et tähtajad tarvilikud on, siis poleks mingit takistust meie arvates nende tähtaegade sisseviimiseks ja tuleks muidugi väga soovitavaks pidada, et need tähtajad sisse viiakse. Kuid kui valitsus nii kindlasti on seletanud, et see

seisukoht vastuvõtmatu on, siis meie sellest küsimusest tüliküsimust ei tee. Ma tähendaksin veel lõpuks, et Riigikogu heast tahtmisest iga-aastaste eelarvete juures ära ripub, kuivõrt ruttu seda naturaalkohustuse kaotamist edaspidi kiirendada võib. Ma usun, et ka Riigikogu head tahet avaldab ja eelarvesse summade võtmisega naturaalkohustuse 9 aasta kestes kaotab.

Kõigil neil kaalutlustel ei ole põhjust olla valitsuse ettepaneku vastu, vaid hääletame selle poolt.

J. Voiman (stp) (häälet. korra kohta): Ma tahtsin sõna võtta ainult korra kohta, kuna niihästi valitsuse kui ka rkl. Soots'i poolt on esitatud täiesti iseseisvad paragrahvid. Samuti läheb II lugemisel vastuvõetud paragrahv lahku komisjoni algettepanekust. Soovitan võtta kõik need paragrahvid paralleelparagrahvidena ja hääletada kui paralleelparagrahve järgmises järjekorras: esiteks komisjoni poolt esitatud paragrahvi, teiseks Vabariigi Valitsuse poolt esitatud paragrahvi, kolmandaks rkl. Sootsi poolt esitatud paragrahvi ja lõpuks II lugemisel vastuvõetud paragrahvi. (K. Päts, põl: Kõigepealt ikka sotsialistide ettepanek — ühe aastaga üle võtta.) Härra Päts, kui Teie kord teete selle ettepaneku, siis olge lahked, Teil see võimalus on. Mina seda ei tee. (O. Gustavson, stp: Kindralikka kõigees! — K. Päts, põl: Kindral jah, ikka es!)

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Soots'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on teedeministri ettepanek vastu võetud. Seega on § 16 vastu võetud teedeministri poolt esitatud kujul.

Selle järgi langeb ära aruandja ettepanek. (A. Anderkopp, töer: Võib olla, et see saaks veel rohkem hääli!) Aruandja motiveeris oma ettepanekut järgmiselt — tema esitab oma ettepaneku selleks juhtumiseks, kui valitsuse ettepanek vastu ei peaks võetama.

Vaheaeg kl. 13 — kl. 13.20 min.

Juhataja K. Einbund: Maanteede seaduse edaspidisel arutamisel jätan ära seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmise. Selle korralduse vastu ei vaielda.

§§ 17—20 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 21.)

J. Voiman (stp): Kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut, nimelt võtta esimene lause järgmiselt: „teedekapitali heaks antakse riigi poolt iga aasta toetust“.

Aruandja J. Sikkar (lõpusõna): Ei saa ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Voiman'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 21 vastu võetud.

§§ 22—24 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 25.)

Aruandja J. Sikkar: Panen ette, käesolevas paragrahvis teha järgmine redaktsiooniline parandus: seitsmendas reas pärast sõna „teeb“ paigutada sõna „maavalitsus“. See oleks tarvilik selguse mõttes.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 25 ühes redaktsioonilise parandusega vastu võetud.

§§ 26—30 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja K. Einbund: § 31. langes II lugemisel välja, selle tõttu muutub vastavalt järgnevate paragrahvide numeratsioon.

§§ 31—39 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 40.)

J. Soots (põl): See paragrahv on redaktsiooni korras kõrgemale tõusnud. Enne kui see oli tuntud § 41. all, siis ma juba juhtisin tähelepanu sellele, et see paragrahv ei ole eluline. Mis on selle sisu? Selle sisu on see, et kui keegi inimene, kelle kraavi vesi tee juures seisma jäänud, on võtnud ja teinud teest truubi läbi, siis sellega pannakse ta peale kohustus, korras hoida see truup ka tulevikus. Ja vähe sellest, käesoleva paragrahvi viimane lause ütleb: „See määrus on maksev ka juba olemasolevate sisseseadete ja ehituste kohta“. Selle järgi on tarvis kindlaks teha, kes need sillad ja truubid teinud. Kuidas tahab aga valitsus sellega toime saada? Minu arvates käib see tal üle jõu, sest tegijad on surnud. Läänud korral toodi ette, et selle alla käiksid ka veskitammid.

Veskitammi võib vaadata kahest seisukohast: 1) tammid ja 2) sillad. Tamm ei puutu asjasse ja seda pole tarvis korras hoida, aga kui omal ajal endine mõisnik on silla teinud, ega siis nüüd ei saa nõuda, et see, kelle krundis see sild on, oma kulul seda silda hakkaks korras hoidma, kuna teiste paragrahvide järgi niisugused sillad hoitakse korras riigi kulul. See paragrahv käib siis üldise normi vastu, ei ole elule vastav, ei kõlba. Sellepärast teen ettepaneku, kustutada lõpplause, mis algab sõnadega „See määrus“. Järelikult jääks määrus maksma ainult tulevaste ehituste kohta. Seaduse maksmapanek tagantjärele — vist küll õige ei ole.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Rkl. Soots'i ettepaneku poolt on 33 häält, vastu 35, erapooletuid 3, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 40 vastu võetud.

§ 41 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 42.)

A. Kärner (stp): Kordan oma teisel lugemisel tehtud ettepanekut, võtta I lõike teises reas pärast sõna „teostatakse“ sõna „vähemalt“. (J. Soots, põl: Vana laul!)

Kordan veel, et see lõige näeb ette jooksvat maanteede parandust naturaalkohustuse näol. Kui paragrahvi lugeda, siis on näha, et võib ainult üks kord aastas maanteid parandada. Võib aga juhtumisi ette tulla, et on vaja rohkem kui üks kord parandada, ja selleks tuleb võimalust anda. Võib juhtuda, et teid on tarvis parandada mitte kevadel vaid sügisel. See minu parandus ei kohusta aga tingimata teid teist korda parandama, vaid teid võib teist korda parandada ainult siis, kui seda vaja on.

Teise lõike kohta teen järgmise paranduse, mis minu poolt ka teisel lugemisel tehtud: „Pärast üldist kevadist teetegemist võib veel üksikutes teosades erakorralisi tee täitmisi ja parandamisi ette võtta“...

Täitmine on see, kui auk pannakse kruusa täis, ja kui tuleb teed parandada, siis tuleb ka täita aukliki kohti maanteel. See oleks rohkem redaktsiooniline kui sisuline parandus.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Rkl. Kärneri esimese ettepaneku poolt on 36 häält, vastu 20 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (M. Martinson, põl: Ei ole õieti loetud. Vastu oli vähemalt 24 häält.)

(Hääletatakse.) Rkl. Kärneri teise ettepaneku poolt on 39 häält, vastu 33 häält, erapooletuid — 1, seega on ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 42 ühes vastuvõetud parandustega vastu võetud.

§§ 43—61 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 62.)

Aruandja J. Sikkar: Panen ette redaktsioonilise paranduse p. 2-ses; nimelt on siin ette nähtud: „...mille kulud maa teedekapitalist või“... Panen ette „maa teedekapitalist“ asemel võtta „maavalitsuse teedekapitalist“.

Juhataja K. Einbund: Panen hääletamisele § 62 ühes aruandja tehtud redaktsioonilise parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 62 vastu võetud.

(§ 63.)

J. Soots (põl): II lugemisel juhtisin ma tähelepanu, et see paragrahv ei ole kokkukõlas teiste paragrahvidega. Nimelt on ette nähtud, et kui teedeministeerium teedekapitali arvel teede tegemist või parandamist toimib, siis revideeritakse ja võetakse teed vastu erilise komisjoni poolt. See on käesolevas seaduses ette nähtud. Käesolev paragrahv aga käsitab ka teede revideerimist ja vastuvõtmist. Paragrahvi esimeses lauses on öeldud: „Järjekorralist teede revideerimist ja vastuvõtmist toimetab maavalitsus või tema poolt määratud teede revidendid“.

Minu arusaamise järgi äratub imestust see, kuidas siis maavalitsus seda sama teed, mis teedeministeeriumi poolt tehtud ja komisjoni poolt juba vastu võetud, võib uuesti revideerida? Siin on ikkagi tõeliselt jutt ainult nendest teedest, mis naturaalkohustuse alusel tehakse seni, kui naturaalkohustus kadunud ei ole. Sellepärast panen ette, esimeses lõikes pärast sõnu „revideerimist ja vastuvõtmist“ võtta sõnad „naturaalkohustuse korras korraspeetavatel teedel.“

Samasugune on teine lause, kus räägitakse järelevalvest väljaspool klassi olevate avalikkude teede korrashoiu üle. Missugused teed siis need õieti on? Need on erateed, ja siin on tarvis niiviisi siis ka väljendada; teises lõikes kustutada sõnad „väljaspool klassi olevate“ ja pärast sõna „avalikkude“ võtta sõnad „erakulul ehitatavad ja korraspeetavad“. Siis on selge, mildest jutt, muidu on segane.

Siin on selge, et meil on kolm kategooriat teid, üks — mis riik teeb, seda käesolev paragrahv ei käsita, siis klassiteed ja lõpuks erakulul ehitatavad ning korraspeetavad. Sellepärast kordan II lugemisel tehtud ettepanekut I ja II lõike kohta.

Aruandja **J. Sikkar** (lõpusõna): Komisjoni nimel ei saa ühineda.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Rkl. Soots'i ettepaneku poolt on 21 häält, vastu — 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 63 vastu võetud.

§ 64 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund**: Edasi on II lugemisel § 66 kustutatud, nõnda et paljunduse määrgitud § 67 tuleb lugeda § 65 j.n.e. (J. Soots, põl: Paragrahvid saavad kõik aukõrgendust!) Nii et kaks paragrahvi tuleb järjekorras maha arvata.

§§ 65—89 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

J. Soots (põl) (hää. mot.): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Põllumeeste rühm on alati toonitanud, et maanteede seadus on tema arvates väga suure tähtsusega. Kui meie nüüd nõnda kaugele oleme saanud, et seda seadust tema lõpuhääletamisel võime kaaluda, siis ei ole see tulnud kerge vaevaga. Siin on põllumeestel tulnud misjonitööd teha, et ka teised hakkaksid tunnustama neid põhimõtteid, mis sugustele alustele seatud maanteede seadus oleks meile vastuvõetav. Ma tuletan siinjuures meelde, et enne pahempoolsed rühmad ei tahtnud sugugi tunnustada, et naturaalkohustus üldse peaks kaduma. Nad tunnistasid ja ütlesid, et see naturaalkohustus on nagu lahutamata osa iga maatüki juures: kui maatükk sinu oma on, siis pead sa orjama. Nüüd võime rõõmuga tunnustada, et nad on oma endise seisukoha ekslikuks tunnustanud, nad on selle poolt hääletanud, et naturaalkohustus peab kaduma. Enne ei tahtnud nad sellest kuulda, et mingisugune termin üles võetakse, mil ajal naturaalkohustus peaks kaduma. Siin on tulnud rasket võitlust pidada. Kui oleme jõudnud selle seaduse nii kaugele viia, ... (J. Vain, stp: Teie hääletate kogu aeg seaduse vastu, kuidas teie siis selle läbi olete viinud.)... et I klassi teede kohta termin sees on, siis on see suur võit. Peab tähendama, et tööerakond veel viimases komisjonis sõdis terminite vastu, ja kui ta nüüd hääletas selle

poolt, siis on see tema poolt suur samm edasi ja meile suur võit. Ka sotsialistid pidid tunnustama, et on tarvis termin sisse võtta, ja toetasid nüüd valitsust, kes oma esialgsele seisukohale oli tagasi jõudnud. See võit, mis on saadud, ei ole veel see viimane nõudmine, mida meie soovime kätte saada. Meie tahame, et ka II klassi teed teatud kindla aja jooksul üle võetakse. Aga meie näeme, et see on praeguse Riigikogu koosseisu juures läbi viimata. Sellepärast hääletame meie selle seaduse lõplikul kujul vastuvõtmise poolt, kuid jätame enestele õiguse jällegi II klassi teede ülevõtmise aja küsimuse juurde tagasi tulla, kui selleks parem aeg kätte jõuab. Loodame, et selleks ajaks Riigikogu enamus oma mõtteid muudab ja siis meile enam vastu ei hääleta.

O. Gustavson (stp) (fakt. märk.): Selle seaduseelnõu II lugemisel tähendas härra Soots, et kui § 16. tema poolt esitatud redaktsioonis tagasi lükatakse, siis võtvat maanteede seadus niisuguse kuju, mis põllumeestele mitte midagi ei pakkuvat. Vahepeal on rkl. Soots oma arvamist põhjalikult muutnud, nagu ise praegu kuulsite.

K. Ast (stp) (fakt. märk): Ma pean ütleva, et härra kindral Soots on teinud selle seaduse arutamise ajal kui ka selle viimasel lõpuhääletamisel ühes oma rühmaga kõik, mis ta teha võis, et seaduseelnõu tagasi lükataks. Kui tahaksime sama väiklased olla, nagu mõned herrad omale eeskujuks võtnud, kui meie ei peaks silmas riiklikke huve, siis tuleks opositsiooni rühmadel hääletada lõpuhääletamisel selle seaduseelnõu vastu. Meie ei saa aga niisuguste väiklustega esile tulla ja sellepärast hääletame nii, kuidas küsimust sisuliselt hindame, — selle seaduseelnõu vastuvõtmise poolt. Põllumeeste rühm on kogu selle seaduse arutamise ajal opositsioonis olnud valitsusega. Seda ei ole ta teinud ainult selle seadusega, vaid paljude teiste seadustega. Niisugust talituseviisi ei tarvitse teised rühmad omale eeskujuks võtta. Arvan, et põllumeeste rühm selle taktikaga, mida ta praegu ajab, ainult kõige pimedamate juures midagi võita võib.

J. Soots (põl) (fakt. märk.): Faktilise märkusena sõna võttes pean kõigepealt tähendama, et need sõnad, mis härra Gustavson ütles, ei ole täpsed. Kui Teie, härra Gustavson, nõnda olete aru saanud, siis olete väga halvasti aru saanud, ja mina Teie arusaamise eest ei taha vastutada, võin ainult oma sõnade eest vastutada, mis küll teised olid.

Härra Ast'i sõnade puhul, et meie oleme kõik teinud, et maanteede seadus ei saaks seaduseks, tahan ma härra Ast'ile meelde tule-

tada, et I lugemisel sotsialistlik rühm hääletas selle seaduse vastu. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kus kohal?) Siin Riigikogus. Meie aga I lugemisel hääletasime selle seaduse poolt ja ütlesime, et teeme selles parandusi.

Edasi luban enesele konstateerida fakti, et Vabariigi Valitsus on enesele ühe advokaadi leidnud, see tähendab — härra Ast'i.

M. Laarman (põl) (fakt. märk.): Põllumeeste rühm on võitluses maanteede seaduse juures alati oma lõppsihti silmas pidanud. Ja see lõppsiht oli, et kaotada naturaalkohustus maanteede korraspidamisel, võttes neid riigikassa arvele, et seega maanteed paremasse korda seataks. Kahjuks ei ole kõik rühmad maanteede seaduse arutamisel seda lõppeesmärki silmas pidanud. Puudusid üldse kindlad seisukohad. Mul on selgesti meeles, millised seisukohad neil rühmadel II Riigikogu kestel olid. Ei pruugi nii kaugele minnagi. Pruugib meelde tuletada hilisemat aega, kuidas need seisukohad kukerpalli on käinud. Toon näite. Härrad sotsialistid I lugemisel hääletasid selle seaduse vastu üldse. Teisel lugemisel võttis aga härra Gustavson sõna ja tegi ettepaneku, et naturaalkohustus tuleb ühe aasta jooksul kaotada kõigil teedel. Nüüd aga on jälle teine seisukoht selles asjas võetud, nagu § 16. juures nägime. Kõik niisugused seisukohad näitavad kõike muud, aga mitte seda, et rühmadel kindlad riiklikud seisukohad oleksid, et üldse mingi kindel siht oleks, kuhu püütakse. Kui ühe asja pärast võitlus on, siis peab olema lõppsiht, kuhu püütakse, kahjuks ei ole ühel rühmal seda mitte. Põllumeeste rühm hääletab selle seaduse poolt, leides, et sellega on esimene samm edasi jõutud sellel pikal teel.

L. Johanson (stp) (fakt. märk.): Kui sotsialistide rühm I lugemisel hääletas selle seaduseelnõu vastu, siis toodi ette ka motiivid. Ja motiividena tähendati, et sel kujul, nagu seadus komisjonist tuli, ühes isikumaksuga, on see vastuvõtmatu. Meil on aga korda läinud seda isikumaksu kui ebaõiglast ja rahvale vastuvõtmatu maksu kustutada ja juba sellepärast on meil võimalik olnud siin II lugemisel teist seisukohta võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) (Chr. Kaarna, tõer: Kas mõni ei tahaks veel kelkidal!) Nähtava enamuse

sega on seaduseelnõu lõpuhääletamiselt vastu võetud. (A. Laur, as: Seinast seinani poolt!)

17. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päevakorra määramine.

Abiesimees **R. Penno** (korra kohta): Juhatusel nimel teen ettepaneku, pidada täna kell 5 p. l. Riigikogu koosolek. (Päevakord prot. nr. 165/18.)

P. Baranin (vn): Ma teen ettepaneku, punkt 7. päevakorrast ära võtta. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Mispärast?) В прошлый раз я уже указывал те мотивы, которые побудили меня сделать свое предложение. А именно: нам остается слишком мало времени для обсуждения этого закона. Я должен вас предупредить, что при обсуждении его мне придется представить очень много материала для освещения этого вопроса. Материал этот настолько обширный, что для принятия закона в первом чтении одного заседания не хватит, что, конечно, послужит некоторым препятствием к принятию других очень важных законопроектов. Я уже говорил, что закон этот не срочный. Еще вчера в частном разговоре с Ревельским городским головой, последний высказал для себя самое мнение. Поэтому ничто не пострадает, если обсуждение этого закона будет отложено до осени.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Baranin'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on juhatusel liikme härra Penno ettepanek vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada!) (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Riigikogu läheb päevakorras edasi. (R. Penno, as: Teen ettepaneku, koosolek lõpetada.) Korra kohta on ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) (J. Vain, stp: Ei ole lubatud hääletada kaks korda ühte asja.) Poolt 33 häält, vastu 22, seega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.25 min.

Algkirjale alla kirjutatud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **M. Martna**.

Abisekretär **O. Liigand**.